

Ewa Prusicka, Wojciech Żeromski

Hrubieszów, ul. Jatkowa 3, woj.
zamojskie, AZP 86-94

Informator Archeologiczny : badania 24, 97-98

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dżbanów, mis oraz dwóch pokryw. Spośród kości zwierzęcych, typowo pokonsumpcyjnych dominują ułamki żuchwy z uzębieniem, kręgi, żebra, kości kończyn.

Planowany jest stały nadzór archeologiczny w czasie wykonywania wszelkich prac ziemnych oraz budowlanych.

Grodzisko, gm. Zator woj. bielsko-bialskie St. 1 patrz okres halsztacki

Gronowo, gm. Lubicz woj. toruńskie St. 1 i 2 patrz wczesne średniowiecze

**Hrubieszów, ul. Jatkowa 3
woj. zamojskie AZP 86-94**

Wojewódzki Ośrodek Konserwatorsko-Archeologiczny w Zamościu

Badania prowadzili mgr Ewa Prusicka i mgr Wojciech Żeromski. Finansował WOAK w Zamościu. Pierwszy sezon badań. Osadnictwo średniowieczne.

Na początku lipca 1990 r. mieszkaniec Hrubieszowa pan Jerzy Suchecki podczas zakładania fundamentów pod budowę domu na posesji przy ulicy Jatkowej 3, odsłonił fragmenty drewnianych konstrukcji. Zostało przeprowadzone wstępne rozpoznanie. Jego wynik był zadowalający, tzn. w miejscu przypadkowego odkrycia ze względu na ciekawy układ nawarstwienia w profilu wykopu jak również z uwagi na odkrycie licznych drewnianych relikwów, zlecono przeprowadzić nadzór konserwatorski. Badania trwały od 11 lipca do 2 sierpnia.

Objęty nadzorem wykop budowlany o powierzchni 235 m² położony jest przy skarpcie „starorzeczca” (?) — kanału Huczwy. Odsłonięty w części północnej wykopu profil ziemny na odcinku 23,5 m przebiega wzdłuż ulicy Jatkowej.

Na wstępnym etapie badań zauważono, że w czasie wykonywania prac budowlanych koparka uszkodziła górne partie konstrukcji. Udało się też zaobserwować, że w dostępnej części wschodniej wykopu (centralna część została zalana wodą opadową) nawarstwienia kulturowe z przemieszanym materiałem zabytkowym (ceramika od XIII do XIX wieku) sięgały stropu lessu calcowego na głębokości 1,5 m poniżej jezdni. W dostępnej części zachodniej warstwy kulturowe związane z zabudową mieszkalną (zniszczoną podczas II wojny światowej) zalegały na stropie lessu calcowego na głębokości 2,4 m poniżej jezdni.

Po osuszeniu centralnej części wykopu poszerzono go w kierunku południowym dla pełnego odsłonięcia konstrukcji widocznych w profilu. Wykop został też pogłębiony w celu określenia poziomu posadowienia drewnianych konstrukcji.

W wyniku przeprowadzonych prac odsłonięto 4 obiekty. Obiekt A o konstrukcji węglowej został od strony południowej częściowo rozebrany. W części północnej w wyniku prac budowlanych jego układ został zakłócony. Niemożliwe wobec tego jest określenie pierwotnych rozmiarów obiektu. Materiał zabytkowy z wypełniska (ostroga, fragmenty ceramiki) pozwala datować konstrukcję na XIII-XIV wiek.

W miejscu rozebranej południowej części obiektu A została założona inna konstrukcja (ob. B) składająca się z 7 pionowo wbitych słupów pomiędzy którymi ułożono rodzaj pomostu składającego się z 7 belek o dużych przekrojach (średnio 30x20 cm). Kontynuacją obiektu w południowej części wykopu nie odkryto. W miejscu tym kończyła się niegdyś skarpa nad Kanałem Huczwy, która w czasach współczesnych została poszerzona aż do obecnych rozmiarów. Fragmenty ceramiki zalegające w obrębie obiektu B pochodzą z XIV i XV wieku.

Funkcji obu obiektów nie udało się jeszcze do końca wyjaśnić. Relikty drewnianych konstrukcji mogą być pozostałością po młynie wodnym lub foluszu.

Poniżej poziomu posadowienia obiektu A, na głębokości 4,81 m odsłonięto faszynę pochodzącą z innego obiektu, którego kontynuacja zarysowała się w profilu północnym wykopu (ob. C). Trzecią z odkrytych konstrukcji należy wiązać z rodzajem rowu-kanału odprowadzającego ścieki ze Starego Rynku lub tyłów posesji przy południowej pierzei tego Rynku do Kanału Huczwy. Tego typu rów-kanał odpływowy był inwestycją mało kosztowną i pewnie z tego powodu nie zachowały się wiadomości o jego zaprowadzeniu. Jest to konstrukcja chronologicznie starsza od obiektu A więc założenie jej musiało nastąpić co najmniej w wieku XIII. Czytelne w profilu nawarstwienia wskazują na dwufazowość obiektu — warstwa namulów oddziela dwa układy szalowań brzegu rowu-kanału. Szalowanie stanowią ukośne wbite bierwiona oraz faszyna. Drugi brzeg rowu-kanału jest nieczytelny. Został zniszczony podczas wykonywania wkopu w celu założenia obiektu D.

Przy budowie kanału w celu odprowadzania nieczystości do Kanału Huczwy wykorzystano naturalny spadek terenu. Założenie kanału prawdopodobnie nastąpiło w II połowie XVIII wieku. Do tego czasu wszystkie miasta nad środkowym Bugiem nie posiadały wodociągów ani solidnych kanalizacji. Brak tych urządzeń wpływał niekorzystnie na stan zdrowotny mieszkańców i przyczyniał się do niechlujnego wyglądu miast. Dlatego też pod koniec lat osiemdziesiątych XVIII wieku władze austriackie wydały zarządzenie nakazujące wykopać kanały z tyłu domów, szczególnie żydowskich, którymi sphywać miały wszelkie nieczystości. Kanały miały być obudowane deskami a z wierzchu nakryte balamit rżniętymi. W celu założenia kanału nie tylko został rozebrany fragment ob. C, ale również zachodnia część ob. B.

O ile funkcja ob. C i D jest znana — przeznaczenia dwu pozostałych nie udało się w pełni

określić. Mało precyzyjne wyznaczniki pozyskane w trakcie badań archeologicznych stworzyły konieczność szukania przesłanek do określenia funkcji obiektów w archiwaliach i publikacjach związanych z Hrubieszowem. Dalsze prace nad zagadnieniem będą temu poświęcone.

**Jankowo Dolne, gm. Gniezno
woj. poznańskie St. 21
AZP 49-39/146**

**Muzeum Początków Państwa Pol-
skiego w Gnieźnie**

Badania prowadził mgr Czesław Strzyżewski. Finansowało MPPP w Gnieźnie. Pierwszy sezon badań. Osadnictwo wczesno- i późnośredniowieczne oraz z czasów nowożytnych, w tym dwory — rycerski z XV w. i szlachecki z XVIII w.

Stanowisko, odkryte podczas badań AZP w 1986 r., znajduje się 0,28 km na S-SE od szosy prowadzącej z Gniezna do Torunia, 0,28 km na SW od Wełny i 0,5 km na W od Jez. Jankowskiego. Obiekty odkryto na wysokim wzniesieniu (107,42 m npm), okoloną doliną (94,91 m npm) i jarami (97,68 m npm), którego kulminacja zajmuje powierzchnię 35-40 (NW-SE) x 15-20 m.

Wykop długości 23 m (WWS-NNE) i szerokości 1 m założono lekko poniżej kulminacji wchodząc w części wschodniej na jej skraj. Na odcinku 0-6,3 m wykop poszerzono z wkopami do 7 m, a na odcinku 14-23 m powiększono go do 1,5 m. Razem rozkopano powierzchnię 61,25 m², eksplorując do 0,9 m głębokości w części zachodniej, a do 2 m w części wschodniej.

W części zachodniej stanowiska odsłonięto zarys fragmentu budynku usytuowanego na osi NW-SE, zbudowanego w konstrukcji kamienno-drewniano-ceglanej, z izbą, której podłogę stanowiła gruba warstwa gliny. Przy ścianie NE pomieszczenia odkryto rumowisko gotyckiego pieca kaflowego, przykryte warstwą gruzu i gliny przemieszanej z materiałem z czasów nowożytnych. Piec zbudowano z kafli płytowych wypełniających, fryzowych, gzymsowych, ażurowych i zwieńczających oraz z kafli garnkowych o otworach kwadratowych i okrągłych, wykorzystując również cegły i dachówki piecowe oraz kolisty pierścień wylotu ciągu grzewczego. Dotychczas wyróżniono około 170 kafli, w tym 122 pokrytych polewami i 10 bez niej (ale ze śladami bielienia) o bogatej ornamentyce. Wyróżniono 81 motywów, w tym 11 o tematyce religijnej (Adam i Ewa, Zwiastowanie, Pokłon Trzech Królów, Ukrzyżowanie, św. Jerzy, św. Marcin, św. Małgorzata i inne). Przeważają kafele z herbami, które występują na 59 kaflach. Wśród 34 herbów znajdują się: Orzeł, Pogoń, herby królów — hełmy z koronami, głowy z koroną, królowej Jadwigi i Anny Cylejskiej, Zygmunta Luksemburskiego, Kapituły Gnieźnieńskiej, arcybiskupa gnieźnieńskiego Jana ze Sprowy — Odrowąża (zmarł w 1464 r.), herby rycerskie — Poraj, Dryja, Działosza?, Grzymała, Jastrzębiec, Leszczyc, Łódzia, Nałęcz, Orla, Ogończyk, Sulima, Topór, Zaremba i inne. Na 19 kaflach wyróżniono 14 scen rodzajowych z postaciami, rycerzami, końmi, trębaczami i polowaniami. Na 7 kaflach są motywy architektoniczne, a na 20 kaflach wyróżniono 14 widoków postaci i stworów fantastycznych i zwierząt. Na 10 kaflach są motywy geometryczne — prostokąty, trójkąty, koła i plecionka. Wydzielono też 5-6 kafli bez ornamentyki i polewy. Wśród kafli garnkowych wyróżniono po 4-5 egzemplarzy z dwojakimi otworami. W piecu i glinie znaleziono ułamki naczyń glinianych, przedmiotów żelaznych, kości zwierzęcych i drewna z okresu późnośredniowiecznego. Piec datuje się na drugą połowę XV w.

W wykopie na odcinku 16,6-23 m odsłonięto rumowisko dworu z XVIII w., wzniesionego w konstrukcji szachulcowej, z fundamentem drewniano-kamienno-ceglanym. Budynek był podpiwniczony, a jego spąg wystąpił na głębokości 1,52-1,9 m od powierzchni pola. Pożar, który zniszczył zabudowę dworską był bardzo intensywny i nastąpił krótko po postawieniu pieca zbudowanego z kafli płytowych, malowanych na biało i niebiesko, zdobionych motywami roślinnymi i geometrycznymi. Znaleziono liczny materiał źródłowy datujący się do końca XVIII w.

W warstwach kulturowych i przemieszanych znaleziono również ułamki ceramiki i kafli z XVI-XVII w., kawałki płytek posadzkowych, szyb, przedmioty żelazne i szeląg Jana Kazimierza.

Dwór Porajów z XV w. zapewne ma związek z informacją z 1496 r. o miejscu zwanym „grodziszczę”.

Badania będą kontynuowane.

**Jarocin, woj. kaliskie
St. 2 AZP 62-33/19**

Muzeum Regionalne w Jarocinie

Badania prowadzili doc. dr hab. Ryszard Grygiel i mgr Eugeniusz Czarny. Finansowali WKZ w Kaliszu i Muzeum Regionalne w Jarocinie. Płaty sezon badań. Rezydencja obronna Zarembów z II poł. XIII-XIV/XV w., murowana wieża z XV-XVIII w.

Uznając za dostatecznie wyjaśnioną problematykę rezydencji obronnej (drewnianej wieży mieszkalnej) Zarembów, przystąpiono do wyjaśnienia charakteru budowli Skarbczyka, który stanowi dziś pozostałość murowanej wieży gotyckiej z cegły, wzniesionej prawdopodobnie na